

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Het lied van de vreemdeling

VI. Zijn tranen

"Mijn ziel druipt weg van treurigheid"

Psalm 119:28a

Gletsjers hoog in de bergen hebben het zwaar te verduren. Niet in de winter wel in de zomer. Als de felle, hete zonnestralen erop branden. U ziet het aan de watervallen. Ze zijn breder dan ooit, het geraas oorverdovend.

De dichter van Psalm 119 zegt dat hij is als een smeltende gletsjer. Mijn ziel - dat is hij helemaal. Heel zijn persoon. Niet slechts innerlijk. Niet slechts uiterlijk. Lichaam en ziel beide. Hij druipt weg. Hij smelt weg. Als een gletsjer. Is het bij de gletsjer de zon, bij de dichter is het treurigheid die hem doet wegsmelten.

't Is dus niet een traantje dat hij wegpinkt. 't Is dus niet één korte snik en verder niet. Hij is overmand door droefheid. Zijn droefheid is intens. Hij is een en al droefheid, één stuk treurigheid.

Verdriet is nooit zo maar. Er is altoos oorzaak voor.

Wat zou er aan de hand zijn? Heeft hij zijn enige zoon naar het graf gebracht? Of is zijn geliefde vrouw hem door de dood ontvallen? Of is hij al zijn goed en bezit kwijtgeraakt?

We moeten als tasten naar de oorzaak. Want de dichter vermeldt die niet. Toch is het niet zo moeilijk. Wie wedergeboren is, kent het onderscheid tussen de aanwezigheid van de Heere en de afwezigheid, tussen een geopende hemel en een gesloten hemel. Gods nabijheid te proeven en te smaken geeft grote vreugde. Is zoeter dan het leven. Verstoorde gemeen-

schap is bitterder dan de dood. Dan is er weeklacht en geschrei. Tenminste als er weer de beleving is van het missen, van het kwijt-zijn van de Heere.

Er is nog iets dat groter droefheid geeft. Dat is de oude mens, het overgebleven vlees. De dichter heeft gezegd dat zijn vermaak is het doen van Gods geboden. Gods inzettingen betrachten dat is zijn levenselement.

Echter daar is nog het vlees, dat zich der wet niet onderwerpt. Zie hier de oorzaak van de vele en hete tranen in het leven van Gods kind. En als het vlees weer de overhand heeft dan is Gods aangezicht weer verborgen. Omdat God de heilige God is. Omdat Hij geen gemeenschap kan hebben met de zonde. Omdat Hij gruwet van de zonde. U kunt lezen bij "Jakob heb Ik liefgehad en Ezau heb Ik gehaat". U kunt leven bij "er moet wat met de mens gebeuren". U kunt leven bij de noodzakelijkheid van wedergeboorte, bekering en beleving. U kunt leven bij "ik wil niet met een ingebeelde hemel voor eeuwig verloren gaan" of "ik wil mijzelf niet misleiden en bedriegen voor de eeuwigheid". Waarlijk - dat zijn prijzenswaardige dingen. Maar als het nu jaar in jaar uit hetzelfde blijft? Als het misschien zelfs ook op het sterfbed nog zo is?

Zijn het nu juist niet mijn zonden die een scheiding maken tussen God en mijn ziel? Zijn die niet de oorzaak dat God Zijn aangezicht voor mij verborgen houdt?

O we belijden dat genade genade is, en dat zaligworden een eenzijdig Gods-werk is. Maar we kunnen ons heimelijk verheffen. We hebben toch wel een

beetje recht op genade. Als we onszelf vergelijken met anderen dan valt het met ons nog wel mee. We zijn degelijk, ernstig en voor de waarheid. We slaan de kerkgang niet over en we bidden elke dag. Gewis - als we verloren gaan dan ligt dat niet aan ons.

Echter - kennen wij nu die taal van de Psalmddichter? Leren ook wij spreken: mijn ziel druipt weg van treurigheid? O neen - de dichter vlucht niet met die woorden tot zichzelf of tot anderen om er nog iets mee te worden. Hij vlucht ermee tot de Heere. Precies als de tollenaar in de tempel. Om zijn tranen te schreien voor Gods aangezicht.

't Is de Heilige Geest Die leert schreien voor Gods aangezicht. Altijd weer en altijd meer. 't Wordt altijd meer: een stroom van ongerechtigheden had de overhand op mij.

Wonderlijk is dat: zulkeen gaat af gerechtvaardigd naar zijn huis. Want God droogt die tranen. Om wat Jezus Christus heeft gedaan. Door Borggerechtigheid gaat een gesloten hemel open, wijkt de duisternis, is er Gods vriendelijk aangezicht.

Straks druipt de ziel nooit meer weg van treurigheid.

Straks enkel huppelen van zielevreugd!

Ds. v.Z.

Van de administratie

In de afgelopen periode konden we 6 nieuwe abonnees inboeken, waarvan de meeste werden opgegeven door kerkeraden die een geschenkabonnement op ons blad geven aan jonge leden t.g.v. hun huwelijk. Aan giften ontvingen van f 25,-.

De kollekten op de ontmoetingsdag te Kampen hebben, met inbegrip van het koffiegeld en de giften van hen die die dag niet konden komen, opgebracht f 7122,45.

Voor alles weer hartelijk dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

School voor Dundas en Hamilton

We ontvingen de opbrengst van de collecte die te Meerkerk voor deze school gehouden werd, een bedrag van f 692,45, en een gift van f 100,- van JCB. Hartelijk dank voor dit medeleven.

Uit Canada bracht men mee 240 cassettebandjes met Psalters, gezongen door twee koren onder orgelbegeleiding van André Knevel, met de bedoeling dat ze hier aan de man worden gebracht ten bate van de scholen te Dundas (Chr. Geref.) en Jordan Station (Ger. Gem.). Intussen zijn er twintig tot hun bestemming gekomen. Ik zoek naar kanalen om ook de overige 220 bandjes aan liefhebbers kwijt te raken. Daarvoor heb ik me al met mijn schoonzoon die betrokken is bij de school te Dundas in verbinding gesteld. Met zijn medewerking wil ik bereiken dat de ouders van kinderen op deze school contact zoeken met hun familieleden in ons land en die er warm voor maken bij mij enige bandjes te bestellen om dan familie, vrienden en bekenden gelegenheid te geven hun

bijdrage te geven voor de instandhouding van deze school door een of meer van die bandjes te komen. Men mag ook meer geven dan de vastgestelde prijs van f 20,-. Op de ont-

moetingsdag te Kampen gaf de eerste koopster een bedrag van f 25,-. Ze wilde geen geld terug hebben! Ik wacht en zie uit.

B.

Ontmoetingsdag te Kampen

Op 31 augustus 1991

Het was een mooie dag. Het was prachtig weer. De zon scheen de hele dag. De temperatuur was heerlijk. Alles lokte uit om naar Kampen te komen en velen hebben aan de nodiging gehoor gegeven. De opkomst was niet zo groot als tevoren. In het verleden zijn er ook wel eens wat inzinkingen geweest. Maar nu was het echt zichtbaar dat er nogal wat ledige plaatsen waren, die we gaarne bezet hadden gezien. We constateren het feit en gaan daar niet verder op in. Het is meer een zaak van het bestuur van de stichting Bewaar het Pand om zich hierover te beraden. We mogen gelukkig ook vaststellen dat er weer vele oude bekenden waren. Daar blijkt uit dat ze zo'n ontmoetingsdag niet graag zouden willen missen. We weten ook dat er velen zijn die graag hadden willen komen, maar door een of andere omstandigheid verhinderd waren, zoals ouderdom, bijwonen van een begrafenis enz. Van zulke verhinderden kregen we zelf al giften tot een bedrag van f 150,- en ook ontvingen we nog in een brief uit het hoge noorden een briefje van honderd gulden. Dat doet goed. Het spreekt van belangstelling en medeleven. Het deed ook goed dat er vele bezoekers uit het noorden waren. Juist voor hen wordt de ontmoetingsdag te Kampen georganiseerd.

Velen hebben het daar moeilijk en komen graag naar Kampen. Dat bleek ook uit gesprekken die we met sommigen van hen mochten voeren. Er heerste een heel goede sfeer. Dat was duidelijk te merken. Men voelde zich aan elkaar verbonden. Er waren niet alleen bezoekers uit het noorden, maar ook uit het verre zuiden. Er waren er ook die tot een andere kerkgemeenschap behoorden, maar zich ook bij ons, de bezoekers van de ontmoetingsdagen, thuis voelen. Daarin komt de kerk zonder muur, waarover ds. Van der Ent zou spreken en gesproken heeft, tot openbaring.

We ontmoetten ook weer een paar trouwe vrienden uit het zuid-westen van het land. Zij overhandigden mij een doosje, waaruit een prachtig étui te

voorschijn kwam. In dat étui bevond zich een gouden honderd dollar munt, geheel nieuw, met op de ene zijde de beeltenis van de koningin van Engeland, met randschrift: Elizabeth II D.G. Regina en op de andere zijde de afbeelding van een globe met daarboven geschreven 1979 Canada en daar om heen 6 kinderen die elkaars hand vasthouden. Daaronder staat nog: 100 Dollars. Deze vrienden stelden die waardevolle munt beschikbaar ten bate van Bewaar het Pand. De munt zal dus moeten worden verzilverd. Vroeger was een gouden tientje tien gulden waard en nu? Ik weet dat niet precies, maar wel weet ik dat ze nu honderden guldens waard zijn. De zilveren rijksdaalders en guldens zijn ook meer waard dan indertijd als wettig betaalmiddel. Hoeveel is nu de waarde van een gouden honderd dollar munt? Ik zou het niet kunnen zeggen, maar dat is natuurlijk na te gaan. Ik kan me voorstellen dat er onder onze lezers gevonden worden die belangstelling voor de munt hebben. Zij kunnen er een bod op doen. Dat mag best hoog zijn, want de opbrengst komt ten goede van de arbeid van de stichting Bewaar het Pand. Wanneer er in de loop van de maand september uit onze lezerskring geen reactie komt neem ik aan dat er geen belangstelling voor is en gaan we een andere weg zoeken om de munt te verzilveren.

De morgensamenkomst begon volgens afspraak om half elf. Er werd gezongen Psalm 79:4 en 5. We lazen Psalm 79 en gingen voor in gebed. Daarna heetten we allen van harte welkom. We deden de gebruikelijke mededelingen en spraken woorden van dank gericht aan de kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente die het kerkgebouw weer gratis ter beschikking had gesteld. We zijn ook dankbaar voor allen die tevoren en op de dag zelf hun best doen om alles een goed verloop te geven, de koster, zijn medewerkers, de organist, de meisjes van de oppas, enz. We vroegen nog bijzondere aandacht voor de scholen te Dundas en Jordan Station in Ontario. Ten bate van deze beide

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk verschijnt eens in de veertien dagen

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-74202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

scholen was er een cassettebandje beschikbaar.

We spraken nog een kort woord in verband met wat we gelezen hadden uit Psalm 79. Het volk Israël was rijk gezegend, de Heere had gebracht in het beloofde land, woonde in hun midden. Het volk week iedere keer van de Heere af. Hij kwam met waarschuwingen, die slechts tijdelijk wat hielpen. En zo had de Heere het volk tenslotte overgegeven in de handen van de vijanden die het volk hadden weggevoerd in ballingschap.

De stad en de tempel waren verwoest. Er was geen teken overgebleven van Gods gunst. Velen namen dat niet ter harte, maar er waren er ook die in de nood tot de Heere gingen roepen. De Heere had het volk nog niet geheel en al overgegeven. Het overblijfsel zou behouden worden. Dat overblijfsel kwam in de schuld voor de Heere en deed belijdenis: wij hebben gezondigd, wij en onze vaders. Ze gingen smeken om genade, om ontferming, herstelling in Gods gunst enz. Ze spraken de hartelijke begeerte uit om Hem dan te vrezen met een volkomen hart en Zijn roem te vertellen.

Zo is het alle eeuwen door geweest en zo zal het blijven tot het einde. Ook nu is er in vele opzichten sprake van ballingschap wat de Kerk des Heeren betreft. Maar in de weg van wederkeer tot de Heere, schuldbelijdenis, inroepen van ontferming en de begeerte om de Heere te vrezen zal de Heere gedenken en voortgaan met Zijn werk. Dit alles is vrucht van Gods eigen werk, vloeit alles voort uit Hem Die alles voor Zijn volk verdiend heeft en het ook door Zijn Geest toepast aan de harten.

We zingen Psalm 79:6 en 7.

Ds. H.C. van der Ent spreekt over De Kerk zonder muur. Men kan daarvan achter dit verslag lezen. Aan het begin las ds. Van der Ent 1 Corinthe 3:1-9. Aan het einde liet hij zingen Psalm 89:7 en 8. Er werd toen ook gecollecteerd. Daarna ging de spreker voor in dankgebed. Hij vroeg ook de zegen des Heeren voor het voedsel dat zou worden gebruikt. De pauze was aanbroken. Daar werd ook goed gebruik van gemaakt om met elkaar kennis te maken, de vriendschapsbanden te vernieuwen enz. Het was goed en deed goed om zo elkaar (weer) te ontmoeten. De pauze is dan al heel gauw voorbij. De bezoekers voelen dat aan en ze nemen weer hun plaats in het kerkgebouw in. Het mocht met dankbaarheid worden geconstateerd, dat het

aantal bezoekers zichtbaar groter was dan 's morgens.

We begonnen weer om 2 uur. Ds. W. van Sorge opende de middagsamenkomst. Hij liet zingen Psalm 119:69 en 86. Daarna las hij Numeri 16:23-35 en 26:9-11, waarop hij voorging in gebed. In zijn openingswoord sprak hij over Numeri 26:11: Maar de kinderen van Korach stierven niet. Men kan hierachter de samenvatting lezen die ds. Van Sorge zelf gemaakt heeft. Na het zingen van Psalm 30:3 en 8 was het woord aan ds. A. van de Weerd. Hij las Jesaja 57:15-21 en Hebreëen 12:4-13 en sprak vervolgens over Godsverduistering of Goddelijke verberging.

Een samenvatting van de spreker zelf hopen we in het volgende nummer te kunnen opnemen. Ds. Van de Weerd liet zingen Psalm 130:3 en 4. Onder het zingen werd er gecollecteerd.

Hierna sprak ds. M. Vlietstra een slotwoord. Hij begon ermee te wijzen op het feit dat we deze dag veel gehoord hadden vanuit het Woord van God. Daarnaast kunnen wij nooit genoeg luisteren. Hij las vervolgens Psalm 4 en vroeg bijzondere aandacht voor de

vraag: Wie zal ons het goede doen zien? We verwijzen hiervoor naar zijn eigen aantekeningen, die aan het einde van de artikelen over de ontmoetingsdag zijn opgenomen.

Ds. Vlietstra ging voor in dankgebed. We zongen Psalm 4:4. Hiermee was ook deze ontmoetingsdag ten einde. Velen bleven nog wat napraten en/of maakten gebruik van de gelegenheid om nog wat te drinken enz. Zelf spraken we oog nog verschillende bezoekers. Een hunner zei zoiets als: nu moeten we het leven weer in. Dat is altijd de werkelijkheid. De Heere Jezus nam Zijn discipelen apart en sprak: rust en weinig. Even later moesten ze weer verder.

Maar Hij ging mee. Hij ging hun voor. Daarin ligt alles wat we allen nodig hebben op onze levensweg. Het is onze hartelijke begeerte dat de Heere ook deze dag beware in de gedachten van velen vanwege de rust die mocht worden ervaren. Dan eindigen we in de Heere. Het is Israëls God, Die krachten geeft, van Wien het volk zijn sterkte heeft. Looft God, elk moet Hem vrezen.

B.

De kerk zonder muur

Samenvatting

van het gesprokene op de Bewaar het Panddag te Kampen, door Ds. H.C. v.d. Ent, 31 augustus 1991.

Gelezen werd 1 Cor. 3:1-9.

De tekst die als uitgangspunt voor het gesprokene diende, was het 9e vers:

"Gods gebouw zijt gij"

Geliefde vrienden en vriendinnen,

De tekst die we als uitgangspunt hebben gekozen "Gods gebouw zijt gij", moet ons niet doen denken aan een stenen gebouw, dat uit stenen muren bestaat, met een dito dak er bovenop. Het gaat over een geestelijk gebouw. En dat is een gebouw zonder stenen muren. Dat is al een heel oud gebouw. Het is zo oud als de wereld is. En het veroudert nooit. Het is een gebouw dat bestaat tot in der eeuwigheid. Dat gebouw is op aarde gesticht en het wordt in de hemel in zijn voltooiing gezien. Van dat gebouw is Christus de door God gelegde Grondsteen, waar veel voortreffelijke dingen van zouden kunnen worden gezegd. Op die Grondsteen worden allemaal levende stenen gelegd. Daardoor groeit dat

gebouw, dat naar Gods gemaakt bestek tot in eeuwigheid verrijzen zal. Daarover behoeft onder ons geen verschil van mening te bestaan, omdat dit dingen zijn, die Gods Woord ons duidelijk leert.

Doch we leven in het jaar 1991. En dan moet worden gezegd, helaas, dat er wel veel kerkgebouwen zijn, opgetrokken van natuurlijke stenen, gebouwen waarin mensen samenkomen, die plaatselijk een gemeente vormen. Al de plaatselijke gemeenten zouden een geestelijke eenheid moeten vormen. Doch wat is de werkelijkheid? Verdeeldheid allerwegen! Het is niet mogelijk om alle verschillende kerken te noemen. Als ik mij beperk tot de gereformeerde gezindte, is de verdeeldheid al erg genoeg. Hoe komen we tot een eenheid? Daar wordt op alle mogelijke manieren aan gesleuteld. Je zoudt het zelfs een tijdverschijnsel kunnen noemen. Want in de wereld zoeken landen met elkander te fuseren. Muren die bestaan hebben, zijn afgebroken. Die nog bestaan, zoekt men af te breken. Landen en volken moeten

verenigen. Wie denkt hier niet aan de EG, Europese gemeenschap, die in 1992 zijn beslag moet krijgen. In hoe-
verre dit werkelijkheid zal worden, zal de tijd leren. Gelukkig zijn diegenen die werkelijk geloven dat God regeert. Overigens kan men met vrezen en beven vervuld zijn, omdat de nage-
jaagde eenheid nog ver te zoeken is. De oorzaak is gelegen in het feit dat een ieder een liefhebber van zichzelf is, en een hater van God en zijn naaste.

De fuseringsgedachte (fuseren is samensmelten) komt men ook tegen op zakelijk gebied. Grote zaken zoeken met elkaar samen te smelten, om voordeliger te kunnen werken, en om zelf overeind te blijven, in de grote concurrentiestrijd, die op zakelijk niveau gevoerd wordt. Kleine bedrijven kunnen het niet volhouden en zien zich genoodzaakt, om vroeg of laat zichzelf op te heffen.

Als we ons in gedachten verplaatsen naar het kerkelijke terrein, dan zien we daar de zogenaamde "samen op weg" beweging. Het zijn de gereformeerden en de hervormden, die eens uit elkaar zijn gegaan, en die nu proberen weer samen te gaan. De verslagen in de dagbladen laten ons weten, dat het nog niet zo erg vlot. Waar de één voor is, daar is de ander weer sterk op tegen. Een eventuele plaatselijke vereniging heeft dan meestal weer een plaatselijke scheuring tot gevolg.

Doch laten we wat dichterbij huis blijven. Wij behoren, wat het merendeel van de hier aanwezigen betreft, tot de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Als kerken nemen wij een soort midden positie in. Links van ons bevinden zich de vrijgemaakten naar art. 31, die in 1944 uit het verband van de gereformeerde kerken zijn getreden. In 1969 heeft zich daar weer een groep van afgescheiden, die onder de naam van Nederlandse gereformeerde kerken, hun weg in het kerkenland vervolgen.

Rechts van ons bevinden zich de Gereformeerde gemeenten, die ontstaan zijn in 1907, terwijl zich uit deze groepering ook weer een gedeelte heeft afgescheiden in het jaar 1953, die voort zijn gegaan onder de naam van Gereformeerde gemeenten in Nederland. Daarnaast staan nog diverse oud-gereformeerde groepen, die zich nader aangeduid "nederlands" en "vrij" noemen. Wie alles wat zich gereformeerd noemt, op een rijtje zet, ziet het bos van de bomen niet meer. Wan-

neer ik de woorden links en rechts heb gebruikt, dan zijn dit natuurlijk betrekkelijke begrippen. De volksmond spreekt van licht en zwaar. Terwijl, als deze woorden gebruikt worden, er ook weer even zovele vraagtekens achter kunnen worden gezet. Want wat is licht en wat is zwaar? Degenen die licht genoemd worden zouden wel eens zwaar kunnen zijn. En de zwaren zouden wel eens licht kunnen worden genoemd.

Toen ik nog student was, zeide eens iemand tegen mij: Jij zult wel een zware dominee worden. Mijn antwoord was: Reken maar, ik weeg nu al meer dan tweehonderd pond. In gewicht ben ik nog steeds niet verminderd, en van gedachten niet veranderd. Enerzijds ben ik zo zwaar als lood en anderzijds zo licht als hop. Zwaar? Zalig worden is bij de mensen onmogelijk! Licht? Wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God. Dat wil met andere woorden zeggen: Het gaat vanzelf of het gaat helemaal niet. Doch dit alles ter zake.

Alles wat zich gereformeerd noemt, zegt gegrond te zijn op Gods Woord en de drie formulieren van enigheid. Doch in de praktijk schijnen die drie formulieren van enigheid maar moeilijk te werken. Want de verdeeldheid zet zich voort en neemt meer toe dan af.

Men probeert al jaren samen te spreken met de vrijgemaakten. Doch het is tot nu toe bij vrijen gebleven. Getrouwd is men nog nimmer. Daarna is men contact gaan zoeken met degenen die zich van de vrijgemaakten hebben vrijgemaakt. De samensprekingen daarmee zijn nog in volle gang. En met de vrijgemaakten, waar men eerder contact mee had, wordt het opnieuw gezocht. Doch het wil nog steeds niets worden. Een gedeelte van onze kerken zou het graag willen, doch een ander gedeelte kijkt meer naar de z.g.n. rechterflank, die met dat gedeelte ook nog wel zou willen samenspreken, terwijl men voor de rest van onze kerken niet de minste belangstelling heeft.

Dat geeft tegelijkertijd te kennen de verdeeldheid die er binnen ons eigen kerkverband is. We kunnen dat onder stoelen en banken proberen weg te stoppen, doch de werkelijkheid is er niettemin. En, wie eerlijk wil zijn kan daar moeilijk omheen.

Waar samensprekingen zijn, is het breekpunt nog steeds de "toeëigening des heils". Daar kan men uren over redeneren. Daar kan men artikelen over schrijven, ja boeken vol, doch men

komt geen stap dichterbij elkaar.

Dit komt omdat dit zaken zijn, die niet te beredeneren zijn. Want al zou men dezelfde woorden spreken, dan heeft een ieder daar toch weer een eigen invulling van. De toeëigening des heils is een mysterie. Als "ik" het doen moet wordt het een mislukking. Als "God" het doet is het een vanzelfsheid.

Al is het "geloven" een bevel van God, het laat zich niet kommanderen. Het is ook een gave van God. Wie wezenlijk met de praktijk van het geestelijke leven te doen krijgt, komt er achter dat hij niet geloven kan als hij dat wil. Terwijl als God het werkt, dan werkt Hij het willen en het werken beide, naar Zijn welbehagen. Dan houdt alle redeneren op en dan komt men in het wonder terecht. En een wonder laat zich niet beredeneren, doch alleen maar bewonderen. De "toeëigening des heils" is niet alleen een discussiepunt in de verhouding tot de kerken waarmee samengesproken wordt, doch het is ook een punt binnen ons eigen kerkverband.

We kunnen ons wel troosten met de gedachte dat als je bij anderen over de muren kijkt, dat het daar ook niet alles is. En dat is waar, doch het is al met al een schrale troost. Want de verdeeldheid wordt er niet door opgelost, en de eenheid wordt er niet door bevorderd.

De gewone man ziet het niet meer zitten. Als men met vakantie gaat, dan komt alles onder één dak samen. Dan verbaast men er zich over dat dit in het buitenland wel kan en in het binnenland niet. Want als men in het eigen land is teruggekeerd, dan neemt een ieder weer zijn eigen stelling in, en dan begint men weer te schieten, met pijlen van enen boog gedreven, van links naar rechts en van rechts naar links. De eenheid die men in het buitenland zogenaamd beleefde, was in werkelijkheid niets anders dan een "vuurpauze", om het met een wereldse term te zeggen. De kerkstrijd zet zich voort.

Men zegt dat men de verdeeldheid betreurt. Ik vrees dat het niet echt waar is. Want ik lees in de bijbel, dat door het geloof de muren van Jericho zijn gevallen, nadat zij tot zeven dagen toe omringd waren geweest. Doch van de kerkelijke muren valt er niet één. Er komen er steeds wel meer bij. Zou dat komen omdat er geen geloof is? Ik vrees dat dit het geval is. Laat een ieder die dit leest, bedenken dat dit niet tot onze eer is, en dat het tot oneer van God

is. Want die tot God komt, moet geloven dat Hij is, en dat Hij is een Beloner dergenen die Hem zoeken. Of is dat niet waar?!

Ja maar, zegt men, er staat toch in de bijbel: Joh. 17:11: "Opdat zij één zijn". Dit heeft Jezus Zelf gezegd. En daar kunnen we niet omheen. Dus we gaan verder met redeneren, elkander zoeken, in de hoop elkander toch nog eens te zullen vinden. Ik vrees dat het op deze wijze nimmer zal gebeuren. En waarom niet? Dit houdt verband met de gemeentebeschuwing. Men gaat uit van het idealisme, dat elke belijder ook een waar gelovige is. Ik geef toe dat dit zo zou moeten zijn, doch de werkelijkheid is zo geheel anders. Men geeft wel toe, dat er altijd wel kaf onder het koren zal zitten, maar dit moet dan tot de uitzonderingen gerekend worden. De grote vraag is, zegt een ander, of er nog wel koren onder het kaf zich bevindt. Ieder gevoelt dat we op deze wijze weer gaan redeneren. Daar is geen einde aan.

Wat die eenheid betreft, daar heb ik overigens niet zoveel moeite mee. Want ondanks alle verdeeldheid binnen en buiten onze kerken, is die eenheid er toch. En dat op bijbelse gronden. Want als het over DE KERK gaat, dan is dat één lichaam onder één Hoofd. Het ware geloof doet daar ook belijdenis van: "Ik geloof een heilige algemene Christelijke kerk". Een welbekend artikel. Als daaromtrent verantwoording gevraagd wordt, laat de Heidelbergse Katechismus aan duidelijkheid niets te wensen over. Want in Z. 21 staat duidelijk, "Dat de Zoon Gods uit het ganse menselijk geslacht Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door Zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs, van het begin der wereld tot aan het einde, vergadert, beschermt, en onderhoudt; en dat ik daarvan een levend lidmaat ben, en eeuwig zal blijven".

Dat is de KERK zonder muur.

De ware leden zijn door God van eeuwigheid tot de zaligheid uitverkoren. Zij worden in de tijd door de Heilige Geest en het Woord toegebracht tot de gemeente die zal zalig worden. In het antwoord staat de Geest voorop. Die is het die levend maakt. En wanneer dat wonder in het leven van een mens plaats heeft, dan wordt zijn verstand verlicht. Dan gaat hij alles geloven wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft. En dat is nog al wat. Want dan komt men er achter dat men

goed door God geschapen is. Dat men door vrij- en moedwillige ongehoorzaamheid van God afgevallen is, en dat het een eeuwig wonder zal zijn als men ooit nog met God in een verzoende betrekking zal kunnen komen. Daar de Heilige Geest nooit half werk doet, ontdekt Hij niet alleen aan zonde en schuld, doch leidt Hij de zondaar ook tot Christus. Want Zijn doel is Christus te verheerlijken in het leven van een zondaar. Men is dan van meet af aan door een levend geloof Christus ingelijfd, om dan door het geloof al Zijn weldaden deelachtig te worden. Dat is vergeving van zonden te verkrijgen en een recht op het eeuwige leven. Dit zijn heilsrealiteiten, zo groot, dat men er in heel z'n leven niet op uitgestudeerd komt.

Hoe langer men op de levensweg zich bevindt, hoe meer Godskennis men krijgt. En hoe meer Godskennis men krijgt, hoe meer zelfkennis, wat Christus, als die algenoegzame Borg en Zaligmaker des te dierbaarder doet worden, door het geloof.

Daar wordt veel over geloof gesproken, doch zeer weinig beoefend. Want echt geloof doet iets. Een droeve tijding maakt een mens droevig. Een blijde tijding maakt een mens blij. Dat is heel normaal. Een kind kan dat begrijpen. Wanneer men het één noch het ander gelooft, doet het niets. Zo is het in geestelijk opzicht helaas bij velen. De hel verschrikt niet en de hemel verkwikt niet. Dat komt men tegen aan de een en aan de andere kant. Bij de z.g.n. lichten en ook bij de zwaren. Want aan de ene kant is men altijd blij, zonder ooit bedroefd te zijn geweest. Droefheid naar God is een onbekende zaak. Aan de andere kant zegt men maar graag de doodstaat van een mens te horen verkondigen, en dat men er toch maar niets aan doen kan. Men zegt het wel niet hardop, doch in werkelijkheid komt het hier op neer, dat men eigenlijk God de schuld geeft, als men nooit bekeerd wordt. En men ligt er geen vijf minuten van wakker. Men schimpt op de z.g.n. blijden, terwijl men zelf ook geen droefheid naar God kent, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt.

Wie in de beleving komt, leert dat het eigen schuld is als men verloren gaat, en dat het Gods schuld is als men behouden wordt.

Zo komt de "vrije genade" tot zijn recht in het leven van een in zichzelf totaal verloren mens.

Zij kunnen het wonder niet op, als zij deze dingen door het geloof mogen

verstaan, dat God hen uitverkoren heeft. Want dat is door hen niet verdiend.

Hij krijgt er dan ook alleen de eer van, wat van harte doet belijden: "Het is door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen".

Als zij door de Heere vergaderd worden, dan zijn zij leden van Zijn lichaam. Onder die leden is grote verscheidenheid. Het oog is het oor niet en de hand is de voet niet. Doch het zijn elkanders leden. Het is de gemeenschap der heiligen. Het is een klein getal. Velen zijn geroepen, maar weinigen zijn uitverkoren.

Ho! zegt iemand, het is een grote schare die niemand tellen kan. Maak u niet ongerust. Dat weet ik ook wel.

Die door het geloof met Christus verbonden zijn, worden door Hem ook beschermd en onderhouden. Zij staan aan veel vijandschap bloot. Als alleen op de vijanden gezien wordt, kan vrees het hart bezetten, dat men nog eenmaal omkomen zal. Doch als het geloof beoefend mag worden, dan weet men dat het Hoofd gezegd heeft: "Vrees niet, gij klein kuddeke, want het is uws Vaders welbehagen ulieden het koninkrijk te geven. Ziet, Ik ben met u, al de dagen, tot aan de voleinding der wereld".

Die Zijn kerk beschermt, onderhoudt haar ook. Want zij kan uit en van zichzelf niet bestaan. Hij doet dit door middel van Zijn Woord en de sacramenten. Dat zijn de middelen die door Hem gegeven zijn tot versterking van het geloof. En dat is steeds weer een gave Gods. Elke weldaad wacht steeds weer op de toepassende werking van de Heilige Geest.

Als deze dingen gemeenschappelijk in de beleving zijn, dan vallen de muren om. En omdat dit nu zo weinig gevonden wordt, daarom blijven de muren staan. Men kan het verstandelijk eens zijn en toch niet één. Men kan één zijn, ook al is men het op ondergeschikte punten niet eens. Dat heeft de geschiedenis bewezen. Want zolang de kerk op aarde is, is zij ook op het punt van de heiligmaking altijd nog onvolkomen en zeer gebrekkig. Dat zal eenmaal ophouden, als de strijdende kerk bijeenvergaderd zal zijn in de triomferende kerk. Dan is men alle strijd te boven. Dan heeft men de eeuwigheid voor zich, om God Drieëinig te loven.

De grote vraag die overschiet is deze: Ben ik van de KERK zonder muur, een

levend lid? Wie het nog niet is, kan het nog worden, door de wedergeboorte. Wie het wezen mag, moet opwassen en toenemen in de kennis en in de genade van de Heere Jezus Christus. Dat gaat langs wonderlijke wegen. Hoe groter zondaar, hoe groter Borg. Wie veel vergeven is, heeft veel lief.

De kerk zonder muur is een oude, een grote, een onvergankelijke kerk. Want hij heeft tóch een muur. Geen stenen muur, doch een vurige muur.

"En ik zal haar wezen, spreekt de

HEERE, een vurige muur rondom; en Ik zal tot heerlijkheid wezen in het midden van haar". Zach. 2:5.

Zalig zijn diegenen die levende leden zijn van de kerk zonder muur, binnen de vurige muur. Wat vijand tegen hem zich kant, Mijn hand, Mijn onweerstaanbare hand Zal hem bekleën met schaamt' en schand'; Maar eeuwig bloeit de gloriekroon Op 't Hoofd van Davids groten Zoon.

Zingen Psalm 89:1.7.8.

Openingswoord middagsamenkomst

Verkorte weergave van het openingswoord van de middagsamenkomst

Gelezen werd: Numeri 16:23-35 en 26:9-11

Uitgangspunt was Numeri 26:11: "Maar de kinderen van Korach stierven niet"

Vóór het gesprokene werd gezongen: Psalm 119:69 en 86; ná het gesprokene: Psalm 30:3 en 8

Een korte en onopvallende, maar ook veelzeggende tekst.

Een woord om bij te *huiveren* en om je heilig te *verbazen*. De kinderen van Korach waren mensen met een donker verleden. Hun vader had eenmaal een plaats ontvangen in het huis en de dienst van God. Zoiets is altijd een vóórrecht: om in de dienst van de Heere te staan.

Een reden om verwonderd te buigen. Maar Korach deed dit niet. Hij wilde een hógere plaats dan hij van de Heere ontvangen had (de oude paradijs-zonde!). Samen met anderen kwam hij tot revolutie tegen de Heere.

Zij pleegden machtsvergreep, zij trokken de eer van God naar zichzelf. Ook wij zijn van nature zulke eerrovers van God, eventueel op godsdienstige wijze. Hebben we daar oog voor en kennen we het leedwezen daarover?

Een ontzagwekkend oordeel is gekomen over hem en degenen die hem volgden. Hij heeft een vloek gebracht over zijn geslacht. Als de Heere dat geslacht volledig zou hebben losgelaten, dan zou dat *naar recht* geweest zijn. Met reden is opgemerkt: De man die een *eretecken* had moeten worden, is tot een *schandetecken* geworden.

We zouden verwachten dat er voor het nageslacht van Korach nooit meer

enige plaats zou zijn in de dienst van de Heere.

Maar Gods barmhartigheid komt uitgerekend in dit geslacht openbaar. Want de kinderen van Korach stierven niet. Aan hùn kant was er alleen maar een schandetecken: de naam van Korach. Wat hèn betreft, was het een afgesneden zaak om in dienst van de Heere te staan.

En daar hebben ze vast en zeker iets van leren verstaan. De Heere heeft echter, vanuit Zijn vrij en soeverein welbehagen, *Zijn Naam* in dit geslacht verheerlijkt.

Wij hebben te bedenken dat wij, krachtens onze afkomst uit Adam, in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren zijn. Wanneer we dit doorlèven, dan erkennen we Gods gramschap dubbel waardig te zijn. En dan smeken we of er bij de Heere *genade* is voor zo'n schuldige mens. Het wonder is dat de Heere in Zijn toorn denkt aan Zijn ontferming.

Hij opent bedroefde harten voor Zijn genade. Hij doet ons verstaan dat er bij de Heere uitkomsten zijn tegen de dood en het oordeel. Dat is alleen maar dankzij het bloed van de Heere Jezus Christus, Die eenmaal wèl moest sterven en Die voor albedervers de schuld uit Gods boek heeft uitgedelgd.

Zelfs voor de kinderen van Korach, die naar recht uitgeroeid hadden moeten worden.

Onpeilbaar is de liefde van God in Christus voor veroordeelden!

In het boek der Psalmen ontmoeten we de kinderen van Korach weer. Een aantal daarvan dragen als opschrift: "Een Psalm, een lied, voor de kinderen van Korach". De kinderen van Korach zijn dan blijkbaar tempelzangers. Ze hebben gezongen van het verlangen

naar Gods huis: "Wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?" Ze hebben gepleit op het offer der verzoening: "O God, zie en aanschouw het aangezicht van Uw Gezalfde". Ze hebben hun schandetecken bedekt gezien door het bloed. Ze hebben de ruimte van die verzoening door het bloed gezien: "Ik zal Rahab en Babel vermelden onder degenen die Mij kennen" enz.

Wat een wondere omkeer bij die kinderen van Korach: Ze hebben de dood verdiend en ze ontvangen het leven. Het Lam van God zou immers op hùn plaats gaan staan - en dáárom kan het naar Goddelijk recht. Waar *Hij* het *schandetecken* zou wegdragen naar Golgotha, daar mogen *zij* gesierd worden met het *eretecken* van Zijn genade, ja gekroond worden met goedertierenheid en barmhartigheden. Wie heeft het ooit kunnen uitdenken: De Heere ziet goddelozen in genade aan, ja Hij verklaart zulke mensen om Christus' wil rechtvaardig! En Hij schenkt, uit goedheid zonder peil, hun 't eeuwig zalig leven!

Kennen wij in persoonlijke doorleving iets van dit wonder? Dat gaat in een weg van *ontdekking* aan onze schuld en van *verbrokenheid* voor God. Maar juist zó gaat het wonder open dat de Heere barmhartig is en zeer genadig; schoon zwaar getergd, lankmoedig en weldadig.

Want Christus heeft voor al de Zijnen het *schandetecken* meegenomen naar de *schandpaal* op Golgotha. Om Zijnentwil worden kinderen des toorns aangenomen tot kinderen van God. Door Hem is er verzoening met God, toegang tot God, leven met God en.... vreugde in God. Want de Heere maakt *eerrovers* van God tot *lofzangers* voor God.

Verlangt u er naar, dat deze weldaad ùw deel mocht zijn? De Heere zegt: "Op deze zal Ik zien: op de arme en verslagene van geest en die voor Mijn Woord beeft".

En de Heere is een Waarmaker van Zijn Woord.

Hij zal de troost van Zijn genade uw hart binnendragen.

Hij zal u brengen tot de lofzegging van Zijn grote Naam, nú in beginsel, straks in volmaaktheid. Samen met de kinderen van Korach en met alle gezaligden eeuwig tot Zijn eer, in het hemelse heiligdom.

W. van Sorge.

Wie zal ons het goede doen zien?

Velen zeggen: wie zal ons het goede doen zien? Het is de vraag, die de eeuwen door opstijgt uit het hart van de mens, die in het paradijs het ware goede heeft verkwanseld. En toen is er een leegte in zijn ziel gebleven, die door niets van beneden te vervullen is. Het blijft een hunkeren, een zoeken, een vragen: wie zal ons, wie zal mij het goede toch doen zien? Ik-zelf? Door eigen inspanning, jagen naar geld, naar roem en grootheid? Maar het wordt smartelijk ervaren, dat de leegte van binnen blijft.

Wie zal ons het goede doen zien? En dan het waarachtig goede, dat de ziel volledig kan vervullen en bevredigen. Dat goed, dat nimmermeer vergaat: Wie zal ons het goede doen zien? David kent het geheim. Hij wist het antwoord op die vraag: wie zal ons het goede doen zien? Verhef Gij over ons het licht Uws aanschijns, o Heere. Dan alleen kan het hunkerend verlangen naar het goede worden vervuld als de Heere het Licht van Zijn Aanschijn, van Zijn Aangezicht over ons verheft. Het licht Uws aanschijns. In deze woorden zijn twee uitdrukkingen van de hogepriesterlijke zegen als het ware samengevlochten. De Heere doe Zijn Aangezicht over u lichten! En: de Heere verheffe Zijn aangezicht over u. Verhef Gij over ons het licht Uws aanschijns, o Heere! Verhef het licht! Wanneer een lichtbron omhoog geheven wordt verspreidt ze het meeste licht.

O Heere, doe het! Verhef over ons het licht van Uw aanschijn, van Uw aangezicht! Gij zijt toch de Heere, de trouwe Verbonds Jehova! De God naar Uw volk toegeneigd in de Borg van het Verbond, de Heere Jezus Christus! Als ik door het geloof in Christus Uw aangezicht mag zien, dan is het in gunst tot mij gewend. Dan is Uw Aangezicht vriendelijk, omdat Gij het op Golgotha verborgen hebt voor Uw lieve Zoon, over Wien de baren van Uw toorn heengingen.

Verhef Gij het licht Uws aanschijns over ons, o Heere. Dan is daar het goede! Het volmaakt goede. Zo zult Gij zijn voor mijn gemoed: mijn Rots, mijn deel, Mijn eeuwig goed. Dan heb ik het goed, en dan is het goed. En ik krijg het goed, want: Uw aangezicht in gunst tot mij gewend schenkt mij in 't kort verzadiging van vreugde. En ik versta de dichter als hij dan gaat zingen:

Gij hebt m'in het hart meer vreugd gegeven,
dan andren smaken in een tijd,
als zij, door aards geluk verheven,
bij koorn en most wellustig leven,
in hunne overvloed verblijd.
Ik zal gerust, in vrede slapen
en liggen ongestoord terneer;
Want Gij alleen, mijn Schild en wapen,
Schoon 't onheil schijnt voor mij geschapen
Zult mij doen zeker wonen, Heer.

Psalm 4:4

Vlietstra.

Gereformeerde Spiritualiteit

We vragen weer aandacht voor het belangrijke boek van prof. dr. Velema, getiteld: *Nieuw zicht op gereformeerde spiritualiteit*.

Na wat we in het vorige artikel overnamen zegt de hoogleraar in zijn boek, dat de Heilige Geest luistert naar de woorden die Christus op aarde heeft gesproken. Hij meent ook te mogen zeggen, dat er ook een gesprek is tussen de Zoon en de Vader. Daarbij is de Geest ook Hoorder geweest. Prof. Velema schrijft dan verder:

“De hoor-houding, die Israël tegenover Jahweh moet aannemen is - om zo te zeggen - weerspiegeling van de omgang tussen Vader, Zoon en Geest. (...)

Het werk van de Geest is blijkens Johannes 16:13 een tweevoudig werk: eerst horen en dan verkondigen.

De komende dingen (beter dan de vertaling: de toekomst) zien op wat Jezus Zelf zegt over de vele dingen die Hij nog te zeggen heeft. (...)

Het gaat niet om dingen die niet meer met Christus te maken hebben. De Geest spreekt geen zaken, buiten Christus om. (...)

De verkondiging van de Geest is derhalve volstrekt christocentrisch; niet slechts op Christus betrokken, maar op Hem als middelpunt, als bron en als doel. (...)

Het moet ons treffen dat deze christocentrische bepaaldheid van het werk

van de Geest ook na de voleindiging van kracht blijft. (...)

Gereformeerde spiritualiteit is spiritualiteit als vrucht van de Geest. De Geest toont niet Zijn eigen gelaat, maar dat van Christus! Daarom wijzen wij alle openingen naar onderwijs door New Age, maar ook naar woorden en werken, die bij het werk van Christus bijkomen, die daaraan iets (nieuws) toevoegen, radicaal af. (...)

Onze spiritualiteit moet ontspringen aan het horen. (...)

Juist in dat horen weten we ons met Israël verbonden. Op grond van de hoor-structuur, oftewel de luisterhouding, is de prediking van Gods Woord het enige middel om de crisis van de Godsverduistering te doorbreken. Hier komt Romeinen 10:12-15 in zijn evangelische betekenis naar voren. Deze verzen zijn fundamenteel voor de wording en de instandhouding van de Kerk. (...)

Gereformeerde spiritualiteit gaat terug op het werk van deze Geest. Ze neemt in elke tijd haar eigen vorm aan. Dat is haar tijdbetrokkenheid. Haar wezen is echter niet contextueel. Haar wezen is bepaald door de eeuwige, onveranderlijke God, - de Vader, de Zoon en de Geest -, door Zijn zondaarsliefde en door Zijn trouw tot in eeuwigheid. Liefde en trouw die teruggaan op de uitverkiezing.

Er is een antwoord op de vraag van de Godsverduistering. Dat is de praktijk van gereformeerde spiritualiteit.

O God, doe ons haar beleven. Maak haar waar! Wij wachten op U!”

Op deze wijze eindigt prof. Velema zijn boek. We hebben het met veel aandacht gelezen. We kunnen er ons over verblijden dat hij dit boek geschreven heeft. Het neemt een eigen plaats in en laat een positief geluid horen en dat is in onze tijd van groot belang.

We willen nog een paar opmerkingen maken.

De eerste is wel dat we in een geesteloze tijd leven, waarin de gereformeerde spiritualiteit weinig wordt beoefend. Dr. Kohlbrugge klaagt er in zijn dagen al over dat de meeste van Gods kinderen al in het graf zijn neergelegd. Na die tijd is het er niet beter op geworden.

Toch is er ook in onze dagen nog een overblijfsel naar de verkiezing der genade. Dat zijn zij van wie in beginsel geldt wat we van Job lezen: een man oprecht en vroom, godvrezend en wijkend van het kwaad. Dat zijn zij onder wie er gevonden worden die zuchten

tot de Heere, zichzelf aanklagend, schuldbelijgend en smekend aan de troon der genade. Zo zijn er in vroegere eeuwen ook geweest, die de nood van toen gevoeld hebben en op de knieën geworsteld hebben.

De Heere mocht uit vrije gunst ook in onze dagen door Zijn Geest en Woord velen willen opwekken uit de dood tot het leven en willen brengen uit de duisternis tot het Licht. Dan krijgt Hij de eer van Zijn werk.

Tenslotte. Het werk des Heeren zal blijven doorgaan tot het einde toe. Het

moest ons aller zoeken zijn om deel te krijgen aan Christus en Zijn Geest om zo te mogen behoren tot hen die in beoefening mogen weten wat gereformeerde spiritualiteit is.

Het boek van prof. Velema telt 208 bladzijden, is uitgegeven door Kok-Voorhoeve te Kampen en kost f 29,50. Een enkele opmerking: de laatste regel op bladzijde 144 wordt herhaald bovenaan de volgende bladzijde. Dat kan bij een tweede druk verbeterd worden.

B.

Jezus en de Joden

I.

In de laatste tijd is er in de pers weer nadrukkelijk aandacht gegeven aan de vraag of en hoe het Evangelie van de Heere Jezus aan de Joden verkondigd moet worden. Dat gebeurde naar aanleiding van een in ons land gehouden conferentie waar mensen uit de hele wereld aanwezig waren; mensen die op de een of andere manier actief zijn in het brengen van het Evangelie aan Joden binnen of buiten Israël. Op die conferentie was o.a. ook aanwezig Rev. Baruch Maoz, predikant van een Hebreeuws-sprekende Christelijke gemeente in Rishon-le-Zion, een voorstad van Tel Aviv. Met hem werden gesprekken gevoerd, waarvan de neerslag te vinden was in enkele artikelen in het Reformatorisch Dagblad. Ik zag ook een interview met hem en met een andere Messiasbelijdende Jood in Visie. Tenslotte gaf ook het jongerenblad van de Geref. Gemeenten "Daniel" een impressie van een ontmoeting met hem.

In de gesprekken die Maoz voerde legde hij er sterke nadruk op, dat het volle Evangelie van de Heere Jezus aan de Joden gepredikt dient te worden en dat niet volstaan mag worden met het voeren van gesprekken met hen. En hij betreurde het ten zeerste, dat de Nederlandse kerken in dat opzicht veelszins de boot hebben gemist.

Iets langer geleden publiceerde D. Koole in "De Wekker" een artikel, waarin hij theologen uitnodigde zich opnieuw te bezinnen over de identiteit van de Heere Jezus Christus. Wie is Hij? Kunnen bij het beantwoorden van die vraag de oude uitspraken en belijdenissen voor vandaag nog voldoende zijn? Of moeten we naar nieuwe formuleringen omzien en kunnen daarbij misschien enkele Joodse geleerden, die

zich ook heel sterk met de persoon van Jezus hebben bezig gehouden, de helpende hand bieden? Staan zij als Joden niet dicht bij de Jood Jezus? In ieder geval, allerlei ontwikkelingen in de Christologie maken het volgens Koole nodig, dat er weer bezinning op gang komt op de vraag: Wat dunkt u van de Christus?

Een en ander is aanleiding om in een aantal artikelen ons bezig te houden met de relatie tussen Jezus en de Joden.

De zaligheid is uit de Joden

De Heere Jezus heeft in het gesprek met de Samaritaanse vrouw gezegd, dat de zaligheid uit de Joden is. En inderdaad, de Zaligmaker is een Jood. Hij is het ware zaad van Abraham, geboren uit het volk van Israël. Paulus doelt daar ook op als hij in Rom. 9:4 en 5 zegt: Welke Israëlieten zijn, welker is de aanneming tot kinderen en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de dienst van God en de beloftenissen; welker zijn de vaders en uit welke Christus is, zoveel het vlees aangaat, Dewelke is God boven allen te prijzen in der eeuwigheid. Amen.

In de komst van Christus uit en tot het Joodse volk heeft God als het ware de kroon gezet op alles wat Hij voor die tijd aan Zijn volk gegeven heeft. De beloften werden vervuld; de toegezegde zaligheid verscheen in Hem; in Christus zou vervuld gaan worden alles wat God voorzegd had over het heil voor verloren zondaren. En degenen, die van de komst en het werk van Christus als eersten voordeel zouden mogen trekken waren de Joden.

Heel nadrukkelijk heeft de Heere Jezus dat Zelf ook eens gezegd. We kunnen

hier denken aan Zijn gesprek met de Kananese vrouw, aan wie Hij duidelijk maakte dat Hij alleen gezonden was tot de verloren schapen van het huis Israëls, en dat zij, als heidin, daarom niet op Zijn hulp kon rekenen. Trouwens, toen de Heere Jezus Zijn discipelen uitzond om te gaan prediken, zei Hij tot hen: Gij zult niet heengaan op de weg der heidenen en gij zult niet ingaan in enige stad der Samaritanen. Maar gaat veel meer heen tot de verloren schapen van het huis Israëls (Matt. 10:5, 6). Jezus zag Zijn taak dus duidelijk beperkt tot de Joden. Later zou dat anders worden: dan zou de middelmuur des afscheidsels afgebroken worden en dan zou het heil uitgaan tot aan de einden der aarde. Maar in de eerste plaats was het Evangelie van Gods genade dus bestemd voor het volk van Israël.

Wat was een groot voorrecht; een voorrecht dat de Joden zich niet waardig gemaakt hadden, maar dat God hen schonk uit louter genade. Zo was het welbehagen voor Hem. Nooit zouden de Joden zich erop kunnen beroemen alsof hen hierin iets gegeven was, dat door hen verdiend was. En als ze zich later toch gaan beroemen op hun bijzondere positie, dan roemen ze ten onrechte.

Maar een groot voorrecht was het. Terwijl heel de wereld in het donker gehuld is en geen licht heeft, gaat in Israël het Licht op. Daar gaat God het duister verdrijven en gaat genade haar morgenrood spreiden. Daar mogen ze zien dat God heeft gedacht aan Zijn genade. Voorwaar, de voorrechten van de Joden zijn groot. Jezus was in de eerste plaats voor hen bedoeld. Hij is gekomen tot het Zijne....

En wat hebben ze mogen horen en zien dat Hij het wel met hen meende. Wat is onder hen bekend geworden, dat Hij hun behoud zocht; hun lichamelijk welzijn, maar meer nog hun geestelijk heil. Met klem heeft Hij hen zoeken te bewegen tot het geloof. Hij heeft geworsteld om hun behoud. Hij heeft tranen geschreid toen ze afkerig bleven. Maar ze hebben niet gehoord....

Geen plaats

Bij Zijn geboorte was het al zo, dat er voor Hem geen plaats was, maar dat is in feite Zijn leven lang zo gebleven. Onder Israël vond Zijn boodschap geen gehoor. Soms leek het er op, dat het volk in Hem zou gaan geloven. Maar het was slechts schijn. Ze volgden Hem wel, maar dat was meer om de tekenen

die ze zagen. Hem Zelf hadden ze niet nodig. En naarmate ze meer en meer gingen verstaan wat Zijn boodschap eigenlijk was, kwam er meer en meer verzet. Ze keerden zich van Hem af en tenslotte kwam het zover, dat ze Hem uitwierpen. Kruist Hem, riepen ze. Hij was gekomen tot het Zijne, maar de zijnen hebben Hem niet aangenomen. Hoe kwam dat? Ze hadden toch de beloften? Het was toch allemaal duidelijk aangekondigd? Hoe kon het dan gebeuren dat Hij, die het zo goed met hen meende, geen plaats kreeg en geen geloof vond? Daar zijn verschillende factoren voor aan te wijzen.

In de eerste plaats hadden de Joden door de jaren heen een totaal eenzijdig beeld van de komende Messias gekregen. In de aankondigingen van de komende Messias had God gesproken zowel van de koninklijke heerlijkheid van de Messias alsook van het feit, dat Hij zou lijden en sterven. Maar in hun theologie hadden de Joden dat element van het lijden van de Messias buiten beschouwing gelaten en dachten ze zich de Messias alleen in als een Koning, die bevrijding zou brengen. En dan ook nog een bevrijding in politieke zin; een bevrijding van de vijanden. Toen Jezus steeds duidelijker ging verkondigen, dat Hij inderdaad zou gaan lijden, klopte dat niet met de verwachting die de Joden hadden en dat was een van de breekpunten. Trouwens, niet alleen de schare kreeg toen grote moeite met Jezus; ook de discipelen konden die woorden die over lijden en sterven spraken, niet plaatsen. Ook zij verzetten zich daartegen.

Daar kwam bij - en dat is het tweede element - dat Jezus in Zijn prediking het Joodse gevoel van meerwaarde aantastte. Zij waren zich inderdaad gaan verheffen op hun uiterlijke verbondsvorrechten en op grond van die voorrechten meenden zij meer te zijn dan de andere volken. Maar de Heere Jezus liet zien, dat wat zij meer hadden dan anderen, enkel genade was; soevereine genade. En toen Hij bij voorbeeld in de synagoge in Nazareth een keer herinnerde aan wat God in het verleden gedaan had, toen Hij Israël passeerde en naar de heidenen ging, werden zij met toornigheid vervuld. Hij sprak daar immers over de dagen van Elia, toen er ook in Israël vele weduwen waren, maar geen van hen gebruikte de Heere om Zijn knecht Elia te onderhouden; integendeel, Hij maakte gebruik van een heidense weduwe. En iets soortgelijks deed zich voor toen God wel de Syriër Naaman

genezing gaf, terwijl er ook in Israël toen vele melaatsen waren, aan wie geen genezing gegeven werd. Kijk, dat soevereine van de genade, dat de Heere Jezus in heel Zijn prediking duidelijk liet uitkomen, vervulde de Joden met wrevel en dat droeg er mee toe bij, dat ze zich van Hem afkeerden.

En dan het derde aspect. Er kwam bij de Joden ook meer en meer verzet toen ze gingen begrijpen, dat ze alleen zalig konden worden door te geloven in Hem. En dan nog wel in Hem, zoals Hij Zich zou gaan geven in de dood. Alleen door Zijn offer is er zaligheid. Maar als dat waar is, snijdt dat alle gerechtigheid die de Joden door hun wetsvolbrenging verkregen hebben, af. Daar is dan geen heil van te wachten. Ja, dat begrepen ze goed. Maar ze accepteerden het niet. Deze rede is hard, zeiden ze, wie kan haar horen? Van toen af gingen velen niet meer met Hem mee. Ze hadden er genoeg van. Ze laten zich niet alles afnemen, wat ze met zorg bijeen gespaard hebben....

En dan natuurlijk als vierde element datgene wat in de rechtspraak tegen de Heere Jezus wordt aangevoerd. Ze kunnen eerst geen enkel bewijs tegen Hem vinden. Wat ze ook proberen, ze kunnen Hem niets ten laste leggen. Dan stelt de hogepriester de vraag naar de identiteit van Jezus. Wie zijt Gij? Zijt Gij de Christus. Zijt Gij de Zoon van God? Jezus had zulke dingen immers beweerd. En ook nu verzwijgt Hij niet dat Hij de Zoon van God is. Inderdaad, Hij is de mens, geworden uit een vrouw. Maar Hij is tevens God. En dat klinkt in de oren van de Joden als een godslastering. Hoe kan een mens God zijn? En vanwege godslastering wordt Hij ter dood veroordeeld.

Dat zijn dan een aantal redenen, die de Joden ertoe gebracht hebben de tot hen gekomen Zaligmaker niet aan te nemen. En zo is het geschied, dat ze de dag van hun bezoeking niet bekend hebben. Zo hebben ze zichzelf van de

zaligheid beroofd. Als we immers op zo grote zaligheid geen acht geven - welke argumenten we daar wellicht ook voor aandragen - wat blijft ons dan nog over?

Hield toen de relatie op? Was het toen over? Heeft de Heere Jezus sinds Zijn verwerping door de Joden niets meer met de Joden te maken?

Eerst de Jood

Als we de Schrift goed lezen, zullen we nooit mogen zeggen, dat de relatie tussen God en Israël verbroken is na de verwerping van de Heere Jezus. Dat blijkt immers al heel duidelijk als op de Pinksterdag in Jeruzalem de Heilige Geest wordt uitgestort en als daar onder de verzamelde Joden de eerste bekeerlingen gemaakt worden door de onwederstandelijke kracht en genade van de Pinkstergeest. En zo gaat het daarna verder. Onder het volk der Joden zoekt de Heere Zich een gemeente te bouwen. En als Paulus straks naar de heidenwereld gaat omdat de grenzen opengebroken zijn en alle volken nu mogen gaan delen in het heil, gaat hij toch allereerst, overal waar hij komt, met het Evangelie naar de synagoge, om het eerste aan de Joden te boodschappen.

Zo is immers ook de regel. Het Evangelie is een kracht Gods tot zaligheid, eerste de Jood en ook de Griek. Paulus zegt het ook nadrukkelijk in de synagoge van Antiochie in Klein-Azië dat het Evangelie eerst aan de Joden verkondigd diende te worden (Hand. 13:26, 46). En die regel is niet veranderd. Nog altijd behoort het tot de eerste taak van de kerk de Joden te vertellen dat Jezus de Messias is en dat de zaligheid alleen in Hem is. Met andere woorden: Er is nog altijd een relatie tussen Jezus en de Joden. Ook al blijft in grote lijnen de relatie van de Joden dezelfde, namelijk die van afwijzing....

(wordt vervolgd)

P. den Butter.

Toogdag GBS te Barneveld

De toogdag van de Gereformeerde Bijbelstichting (GBS) zal dit jaar worden gehouden op DV zaterdag 12 oktober a.s. Plaats van samenkomst is de Rehoboth-kerk aan de Nairacstraat te Barneveld. De markthal zal worden gebruikt als overblijf-ruimte tussen de morgen- en middagbijeenkomst. De morgenbijeenkomst van de 26e toogdag begint om 10.30 uur.

De opening heeft plaats door ds. P. Blok, voorzitter van de GBS.

Daarna hopen te spreken ds. A.C. Rijken en ds. A. van Heteren.

De pauze wordt gehouden van 12.30 uur tot 14.00 uur.

Vervolgens hopen tijdens de middagbijeenkomst ds. L. Blok en ds. A. van der Meer te spreken.

De sluiting zal worden verzorgd door

ds. A.J. Wijnmaalen, tweede voorzitter van de GBS.

Tijdens deze dag zullen enkele nieuwe uitgaven worden gepresenteerd. Allereerst Het Blijvende Woord 2, waarin 60 beschrijvingen van predikanten zijn opgenomen.

In dit boek staan 60 fraaie platen van kerken in kleur.

Verder drie kinderboeken: Willem de bijbelverspreider, geschreven door Jan van Reenen; Roemeense jongens in vrijheid, door Marian Schalk-Meijering; en De gevonden schat, door Geesje Vogelaar-van Mourik.

De Rehoboth-kerk ligt vlakbij het NS-station te Barneveld.

Barendrecht

Zendingssamenkomsten

D.V. zal op zaterdag 28 september a.s. in de Chr. Geref. kerk te Barendrecht een zendingsmiddag en -avond worden gehouden. De middagsamenkomst zal aanvangen om 16.00 uur. Spreker zal zijn Ds. P. den Butter van Driebergen. De avondbijeenkomst zal aanvangen om 19.00 uur. Spreker zal zijn zending Ds. ir. J. Slagboom; deze geeft een toelichting met dia's. Om ongeveer 17.30 uur zal worden gezorgd voor een broodmaaltijd. De sluiting zal zijn om ongeveer 20.30 uur.

Alle belangstellenden zijn welkom.

Het kan velen tot voorlichting dienen, een waarschuwing ter voorkoming en ook de weg wijzen tot oplossing van financiële problemen.

Het boek telt 119 bladzijden en kost f 18,50.

B.

Gids naar het eeuwige leven, door dr. A.G. Luiks

Uitgeverij: Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker

Dit boekwerk bestaat uit 2 delen, die respectievelijk over het Oude en het Nieuwe Testament gaan. De uitgever vermeldt in het eerste deel, dat hem bij het ter perse gaan van dit boek het bericht bereikte van het overlijden van de auteur op 20 november 1990. De schrijver werd geboren in 1912 en was emeritus predikant van de Gereformeerde Kerken. Hij heeft dit werk dus nog juist voor zijn heengaan mogen voltooien. De uitgever zegt dat dr. Luiks dit werk in het laatste van zijn leven met geheel zijn inzet heeft geschreven, om te laten zien dat de Bijbel duidelijke taal spreekt over ons leven en sterven.

We hebben met belangstelling kennis van dit boek genomen en er veel in gevonden dat ons toesprekt. Het begin is al treffend. Dr. Luiks vertelt in zijn aan de lezer en lezeres van een gesprek met de oudste zoon na de begrafenis van de vader van een groot gezin. Die zoon kon niet geloven en was geen kerklid meer. Hij keek naar de vele graven om zich heen en zei naderhand tot de predikant die naast hem liep: "U hebt gestudeerd over deze dingen. Geloof u nu echt, dat al die mensen die hier begraven zijn, zullen opstaan? Geloof u werkelijk in wonderen?" Daaruit ontspon zich een gesprek en zo komt de schrijver op dit boekwerk. Hij zegt dan: "U kunt deze 'Gids' dus rustig als een Bijbelverklaring beschouwen, toegespitst op de vragen van leven en sterven. Aan het einde vindt u een samenvatting: 'Ons verleden, ons heden en onze toekomst'. En om praktisch te zijn: aan het slot hebt u een korte belijdenis onder het opschrift: 'Wat wij mogen geloven'. De schrijver had de bedoeling de waarheid van Gods Woord te verdedigen. Daarom is een woord van aanbeveling wel op zijn plaats. Dit betekent niet, dat we geen opmerkingen kunnen maken, maar daarin willen we kort zijn. Het boekwerk is een commentaar, maar heeft als titel: Gids naar het eeuwige leven. Juist

Boekbesprekingen

Veelvuldig vragen naar de weg door Ds. J.H. Velema

Uitgeverij: J.H. Kok B.V., Kampen.

"De vragen die beantwoord worden", aldus Ds. Velema in zijn Verantwoording, "zijn werkelijke vragen en niet door de verzorger van de rubriek ('Vragen naar de weg', B.) verzonnen, zoals sommigen denken. Meestal worden ze schriftelijk gesteld, soms telefonisch doorgegeven en een enkele keer ving ik de vragen op tijdens gesprekken of op vergaderingen, maar ook dan gaat het om vragen, die werkelijk leven onder de mensen. De vragen zijn serieus genomen. Getracht is zoveel mogelijk de vragen duidelijk, bovenal naar Gods Woord te beantwoorden".

De antwoorden zijn ondergebracht onder vier rubrieken: 1. Bijbeluitleg, 2. Rondom de leer van de kerk, 3. Geloofsleven en 4. Christelijk leven. In totaal zijn er 22 antwoorden. We noemen enkele vragen: 2. Saul te Endor, 10. Is Zondag 10 te handhaven? 3. Rechtvaardigmaking in de consciëntie, 20. Afstaan van organen. Hier blijkt wel uit dat het over belangrijke onderwerpen gaat. We kunnen in het algemeen instemmen met wat de schrijver zegt.

Hij laat een goed geluid horen. Over Rechtvaardigmaking in de consciëntie zou meer te zeggen zijn geweest, maar we hebben er begrip voor dat Ds. Velema zich moest beperken. In een kwartier kun je niet alles zeggen. We hebben hier lezenswaardige lectuur. Het boekje telt 147 bladzijden en kost f 19,90. B.

Tering naar de nering door G. Schaap en dr. R. Seldenrijk.

Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden.

Dit boek bevat een christelijke handreiking rond financiële problemen. Het is verschenen in de serie Praktisch en pastoraal, die op begrijpelijke wijze praktische voorlichting wil geven over levensvragen en -problemen. De redactie van deze serie wordt gevormd door de heer G. van den Berg, Ds. A. Elshout, drs. A.A. Touw en dr. J. van der Wal. Er zijn al verschillende boeken in de serie verschenen en andere boeken zijn in voorbereiding. Het is ontstellend in het nu verschenen boek te lezen hoeveel mensen in deze tijd van welvaart in de problemen gekomen zijn of nog zullen komen door meer uit te geven dan verantwoord is. Men kan een gulden maar één keer uitgeven. Er moeten keuzen worden gemaakt. In dit boek vindt men een aantal heel praktische handreikingen voor bewuste keuzes. De uitgaven moeten aangepast worden aan de inkomsten.

Het boek heeft de volgende hoofdstukken: 1. Waar wringt de schoen? 2. Ons royale leven? 3. Hoe knellende situaties ontstaan. 4. Bijbelse gedachten over bezit. 5. Leven met een minimum-inkomen. 6. Een goed inkomen en toch.... 7. Onverwachte omstandigheden. 8. Plaats en taak van de diaconie. 9. Dient elkaar in liefde. 10. Kredieten, schulden en schuldsanering. 11. Kinderen en geld. 12. Kostgeld. Daarna volgen o.a. nog adressen voor hulpverlening.

Velen doen er goed aan om van de inhoud van dit boek kennis te nemen.

daarom hadden we graag gezien, dat de schrijver er op had gewezen wat er voor nodig is om werkelijk Gods Woord te hebben als een licht op ons pad en een lamp voor onze voet. Het aanhalen van de nieuwe vertaling en het spreken van Here en van Heer ontmoet bij ons bezwaren.

De delen tellen respectievelijk 256 en 267 bladzijden en zijn op een prachtige wijze uitgegeven. De twee delen kosten gebonden samen f 65,-.

B.

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning... U vindt het allemaal op "De Verrassing". Bel ons nu en reserveer een bungalow of caravan, voor uw vakantie in eigen sfeer. Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

HET BLIJVENDE WOORD

Dat is de titel van het door de GBS uitgegeven boek met informatie over predikanten uit de 16e en 17e eeuw en de kerkgebouwen waarin ze hebben gesproken. Ook voor de jeugd een bijzonder lees- waardig boek; zij wordt erdoor herinnerd aan het erfgoed van de Reformatie. Het boek is voorzien van fraaie kleurenfoto's van de 60 kerken en portretten van vele predikanten; groot formaat (22 x 29 cm), gebonden, 255 blz.

Prijs **f 42,50**

Bestellingen in enveloppe zonder postzegel sturen aan onderstaand adres.

GBS

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 18. 3300 WB DORDRECHT

**Plaats
uw familieberichten
in Bewaar het Pand**

NIEUWE VERTELLINGEN

door *dh. Meulmeester en
mevr. M. Wondergem*

Cassette nr. 7: Pieter de zending - Tarzan v.d. Groenteboer - De Crosbrommer.

Cassette nr. 8: Een wonderlijke redding - Een zakje knikkers - De oude lapenpop.

Twee cassettes samen f 15,- excl.

Meulmeester, Bereklauwerf 28,
4341 KJ Arnhemuiden.
Tel. 01182-1696 of 2859.

NAJAARSCONFERENTIE AMBTSDRAGERS 1991

Nog maar kort geleden was een ambtsdragersconferentie gewijd aan de vraag waardoor het herstel van de kerkelijke eenheid onder gereformeerde belijders in ons land zo slecht voortdort.

Met twee belangrijke gebeurtenissen in het vooruitzicht (de viering van het 100 jarig bestaan van onze kerken en de generale synode in 1992) meende het comité er goed aan te doen de eenheid (zo u wilt de gescheidenheid) binnen onze eigen kerken nog eens onder ogen te zien.

Van een echte viering van het 100 jarig bestaan als christelijke gereformeerde kerken in haar geheel, zal alleen sprake kunnen zijn als we, in al onze verscheidenheid en verdeeldheid, overeenstemmen in dankbaarheid voor de zegen die onze kerken door de tijd heen ten deel viel en in belijdenis van schuld voor al datgene waarin we als kerken niet het beeld vertoonden dat de Heere Jezus van zijn gemeente in deze wereld verlangt. Die schuld is niet gering. De viering van het 100 jarig bestaan komt op een moment waarop vanwege de interne verdeeldheid aan een zinvolle viering nauwelijks gelijkgerichte inhoud kan worden gegeven. Er kan, op dit punt aangekomen, namelijk niet alleen worden teruggeblikt. Er moet ook vooruit worden gekeken, aangenomen dat er nog een vooruit zal zijn. In de ontwikkeling die onze kerken doormaken zal een keer ten goede moeten komen. Terwijl de gereformeerde theologie steeds sterker onder druk zal komen te staan, terwijl de wereld toeziet (of misschien allang niet meer geïnteresseerd is) wat die gereformeerden er met elkaar van maken, terwijl gesprekken over eenheid onder gereformeerde belijders zuchtend en steunend worden gevoerd, terwijl gemeenten en gemeenteleden de gevolgen van de onderlinge verdeeldheid ondervinden en terwijl - wat het ergste is - de Heere God in dit alles oneer wordt aangedaan en de zaak van het Evangelie schade wordt toegebracht, dat alles dan in een tijdsgewricht met signalen die aan een spoedige terugkomst van Jezus Christus zouden kunnen doen denken, past het ons als jubilerende kerken, elkaar nog eens diep in de ogen kijken en vast te stellen waar we nu tegenover God en ten opzichte van elkaar staan en hoe we ons voorstellen in de kracht en onder de zegen van de Heere God met elkaar verder te gaan.

De landelijke ambtsdragersconferentie is voor een gesprek over deze dingen eerder al eens platform geweest. We willen haar dat graag nog een keer laten zijn en wel - zo God wil - op

zaterdag 5 oktober a.s. in de Ichthuskerk in Amersfoort, aanvang 10.00 uur.

Thema: "Hoe moet dat nu verder?"

Inleider: Prof. dr. W. van 't Spijker.

De discussies zullen worden ondersteund door een panel, bestaande uit:

ds. P. den Butter, predikant te Driebergen

ds. J. Plantinga, predikant te Groningen

prof. dr. W. van 't Spijker, hoogleraar aan de Theologische Universiteit in Apeldoorn

ds. J.H. Velema, emeritus predikant te Nunspeet

D. Koole, voorzitter landelijke ambtsdragersconferenties.

Moge op dit initiatief zegen rusten.

Het comité.

De kerkeraad van de Chr. Geref. kerk te Dordrecht-C., zoekt voor het onderhoud aan het kerkgebouw en verenigings-lokaal "Krooswijkhof" een

Koster (m/v) (kostersechtpaar)

Voor deze part-time functie gaan onze gedachten uit naar iemand die de kosterwerkzaamheden kan combineren met ander werk.

De invulling van de functie wordt in overleg bepaald. Dienstwoning beschikbaar.

Uitsluitend schriftelijke sollicitaties voor 30 september a.s. te richten aan de scriba: B. v.d. Wal, Keplerweg 4, 3318 CW Dordrecht.

GENEESKRACHTIGE KRUIDEN

In de 25 jaar dat wij onze kruiden verzenden, is heel veel veranderd; maar de samenstelling van al onze kruidencombinaties is precies het zelfde gebleven, en niet zonder reden.

Uit de talloze reacties is ons gebleken dat de werking bij velen de verwachtingen overtrof!

De enige verandering was eigenlijk een aanvulling in de vorm van kruidentabletten. De soorten Vochtafdrijvend, Vermagering, Vern. Bloedvaten, Verhoogde Bloeddruk, Rheumatiek en Zenuwen zijn sinds een aantal jaren ook in tabletvorm verkrijgbaar. De kruiden worden hier gemengd en in Duitsland op een speciale manier gemalen, daarna weer in eigen land tot tabletten geslagen.

Al met al een kostbare methode, maar de juiste samenstelling is voor ons het belangrijkste.

De kruidentabletten zijn verpakt in kuren voor 4 weken.

Prijs f 25,- (inclusief verzendkosten).

DROGISTERIJ SIKKING

Hannie Schaftstraat 31, 2033 PB Haarlem
Tel. 023-350028, Postbank 190609

UW HUISVRIEND ZULLEN WIJ MISSCHIEN NOOIT WORDEN....

**!.....MAAR EEN
GOEDE KENNIS
KAN ÓÓK VEEL TE
VERTELLEN HEBBEN!**

Maak eens kennis met het Reformatisch Dagblad. Een christelijke krant die u breed informeert over gebeurtenissen in kerk en maatschappij. Geïnteresseerd? Vul dan de bon in en kruis aan dat u het RD VEERTIEN DAGEN GRATIS wilt ontvangen.

Omdat het Reformatisch Dagblad 20 jaar bestaat, hebben wij voor niet-abonnees een

feestelijke aanbieding. Wanneer u besluit om t.m. 31 december 1992 een abonnement te nemen, kunt u meedoen met onze jubileumprijsvraag. **Ieder** die zich als abonnee opgeeft en de goede oplossing van de prijsvraag instuurt, ontvangt een elektrisch gourmetstel... (Dit aanbod geldt alleen voor lezers die de laatste zes maanden geen abonnee zijn geweest).

Wat gebeurde er in 1971, het jaar waarin het RD op de markt verscheen?

1^e vraag

President Choerstjov overleed. Hij was president van:

Omcirkel het goede antwoord.

- A. Amerika
- B. Sovjet-Unie
- C. China

2^e vraag

Mr. J. Luns werd benoemd tot secretaris-generaal van:

- A. NAVO
- B. EEG
- C. Comecon

3^e vraag

Winni Mandela werd veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf vanwege verboden activiteiten voor:

- A. PLO
- B. Frelimo
- C. ANC

Ja, stuurt u mij het RD

Naam: dhr./mevr.:

Adres:

nr:

Postcode:

Plaats:

Tel.:

Handtekening:

☐

ik wil de krant 14 dagen gratis ontvangen

☐

ik neem een abonnement tot en met 31 december 1992 en doe mee met de prijsvraag. (De prijs van een jaarabonnement is f 304,60 incl. 2 weken gratis.)

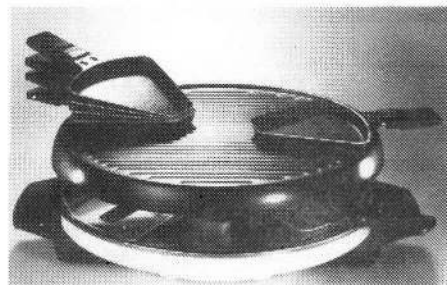
**Bon in open envelop zonder
postzegel zenden aan:**

Reformatisch Dagblad afd. abonneeservice,
Antwoordnummer 92 7300 VB Apeldoorn *BP*

DIT MOET U DOEN

1. Als u het RD eerst 14 dagen gratis wilt ontvangen, vult u dat in op de bon. U krijgt van ons dan een formulier voor de jubileumprijsvraag toegestuurd, dat u kunt gebruiken als u besluit om een abonnement te nemen.

2. Als u nu besluit om een abonnement te nemen, vult u dat in op de bon. U kunt dan meteen meedoen met de prijsvraag en uw antwoorden op de bon voor de jubileumprijsvraag invullen. U stuurt beide bonnen in. U krijgt het gourmetstel dan z.s.m. thuisgestuurd.

**Tefal elektrisch
grill-gourmetstel**